

За софийската

Словосъчетанието „софийска бохемистика“ е обобщено название за един трудно обозрим корпус от минало и настояще, за който човек може сериозно да се колебае от коя страна да го подхване. Разбира се, най-лесно е да се тръгне по историческата нишка. Тогава може уверено да се каже, че са обективно правдиви изречения като: „Бохемистиката в България води началото си от преподаването на чешки език в Софийския университет в рамките на тогавашния Историко-филологически факултет през 30-те години на XX век.“ Този факт е известен. Известно е също, че преподаването е било факултативно и е предоставяло на студентите възможност за разширяване на предимно българистично ориентираните им специалности Славянска филология и История. Но може би тези сухи факти не са много информативни за съвременния човек, който трудно може да си представи атмосферата в единствения тогавашен български университет. За току-що построената му сграда всеки студент е притежавал собствен ключ от университетските коридори, до които са имали достъп само преподавателите и студентите, а научните занимания например на Семинара по славянска филология са имали стойността на истински откривателски научни форуми. Именно по това време първите преподаватели във факултета проявяват интерес към Чехия (или по-точно към тогавашната Първа

чехословашка република) и към научния, можем с пълно право да кажем, кипеж в Прага по онова време.

Друга линия, която може да ни позволи да систематизираме непрегледното множество от факти, са хората, създали притегателната сила на съвременната бохемистика. Така например в Прага специализират професорите Борис Йоцов и Стойко Стойков, които пренасят в София интереса към научните постижения на Пражката школа и към чешката литература. С преподаването на чешки език в София се заема от средата на 30-те години младата тогава асистентка, а по-късно професор в Катедрата по славянско езикознание и етнография Цветана Романска. Тя е и автор на първия академичен чешко-български речник със среден размер, съставен в невероятнo трудните условия на Втората световна война в бомбардираната София, от която жителите се евакуират.

Същинската бохемистика като самостоятелна специалност е основана след войната, когато общата реформа на висшето образование в България създава нови университети и открива преподаванията по редица дотогава непознати специалности. Така от 1953 г. специалността Славянска филология се оформя от три нови профила – полска, чешка и сърбохърватска филология. Студентите в нея са сравнително по-малобройни от другите във Филологическия факултет и затова профилите се редуват през две години. Така пре-

дът на чешката филология, или бохемистиката, както сме свикнали да я наричаме, идва през 1954 година, когато започва следването си първият випуск млади бохемисти. Преподаватели в специалността са Цв. Романска и младият тогавашен асистент, а по-късно професор и ръководител на Катедрата по славянско езикознание Светомир Иванчев, изоставил дипломатическата служба в Прага, за да се посвети на науката и на обучението на младите бохемисти. От 50-те години датира и съществуването на лекторатите по чешки и по словашки език в Софийския университет и по български език в Карловия университет в Прага и в Университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава. Лекторатите се създават в резултат на междудържавна културна спогодба. Въз основа на нея всяка година в Прага специализират в течение на 5 месеца по трима от завършващите бохемисти, а в Братислава – други двама, тъй като в България няма самостоятелна специалност словакистика. Първият лектор по чешки език е Карел Мара, а по словашки език – Милан Кудличка. Чешка и словашка литература преподават проф. Емил Георгиев и неговият асистент, а по-късно доцент и професор Недялко Драганов.

От началото на 70-те години специалността Славянска филология се разраства и всяка година започват да се обучават студенти и по трите ѝ профила, т.е. в рамките на бохемистиката обучението вече започва

всяка година. Преподавателският екип се разширява с преподавателката-чехкиня Милада Минчева, асистента по чешки език Янко Бъчваров и асистента по чешка литература Иван Павлов. От осемдесетте години броят на преподавателите се увеличава с Людмила Кроужилова, чешка поетеса и българска преподавателка по чешки език, литературата Величко Тодоров и езиковедите Маргарита Младенова и Стилиян Стойчев – възпитаник на Карловия университет в Прага. Сътрудничес-

ние творби от чешката литература) и „Голяма чешка библиотека“ (в която излизат научни съчинения на българските бохемисти). Но това далеч не изчерпва дейността на Клуба. Организиран се разнообразни сбирки, на които се представят различни страни от литературния и културния живот в Чехия. Сред тях може да се посочи например популяризирането на Театъра на Яра Цимърман, цикълът лекции на театроведа Весела Груева за малките чешки театри, гостуванията на известни чешки

почти 15 години продължава традицията на коледните празненства, организирана в сътрудничество с Чешкия център в София, на които студентите правят свои театрални постановки на чешки език, през последните години изключително от техни авторски текстове.

Както се вижда, историческата нишка плавно ни довежда до съвременността, където фактите са също толкова много и трудни за систематизиране – тук трябва да отнесем и научните постижение на препода-

бохемистика

вото с Чехословакия се задълбочава и от подписаните двустранни договори за сътрудничество между университетите, в рамките на които се организират двустранни чешко-български конференции, а преподавателите получават възможност за краткосрочни командировки.

Сериозни промени в положението на специалността настъпват през 90-те години на ХХ век, когато обществените процеси сериозно се отразяват и върху университетите. Създават се бохемистичните центрове в Пловдив и Благоевград, разширява се интересът към чешкия език и сред студентите от нефилологическите специалности в София. По инициатива на доц. В. Тодоров се създава академичното сдружение „Бохемия клуб“ с първи председател доц. Я. Бъчваров и почетен председател проф. Никола Георгиев, литературен теоретик и познавач на чешката литература и култура от бурния период на нейната Пражка пролет. Дейността на Клуба е колкото разнообразна, толкова и нетрадиционна. Това е сдружение на всички, които имат професионално отношение към Чехия, но не искат да останат само в полето на науката или на светлите спомени от посещенията си там. Една от главните дейности на „Бохемия клуб“ е издаването на списание „Хомо бохемикус“ и неговите литературни и научни „разкловения“ – „Малка чешка библиотека“ (съдържаща преводи на понякога съвсем не „малки“ по обем и значе-

писатели, литератори и езиковеди (сред тях специално искам да припомня гастролите на Иван Вискочил в София и Пловдив), отбелязването на юбилеи на известни фигури в българската бохемистика. Тук бих споменала 70-годишния юбилей на изтъкнатия преводач на чешка поезия Вълго Раковски, организиран с изключителен замах от доц. В. Тодоров. И още – проекта за изследване „Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля“, реализиран в три тома от поредицата „Голяма чешка библиотека“, отново по инициатива на доц. В.Тодоров.

През 90-те години редиците на преподавателите по чешка литература се увеличават от Добромир Григоров, Ани Бурова и Славея Димитрова, а през първото десетилетие на новото хилядолетие започват да преподават чешки език и Цветанка Аврамова, Радост Железарова и Божана Нишева.

В никакъв случай не е за подценяване и работата със студентите-бохемисти. Благодарение на техния ентузиазъм вече

вателите, и неукротимата енергия на студентите, и топлите отношения на истинско професионално приятелство, които възникват между тях. Израз на откровена професионална амбиция и самочувствие е издаването на студентското списание „Чехопис“ (всъщност „Čechopis“), списвано изцяло на чешки език само от студенти-бохемисти, без намесата на други преподаватели, освен лекторите (последователно) Ева Ковар-

проф. Никола Георгиев и Людмила Кроужилова

Коледна 2009

жова и Давид Бернщайн. Може би трябва да се спомене и издаването през 2002 г. на двутомния академичен Чешко-български речник, започнат от колектив под ръководството и под редакцията на проф. Св. Иванчев и доведен до успешен край след неговата кончина. Тук трябва да отнесем и Краткия чешко-български речник на не книжовната лексика, разработен от доц. Янко Бъчваров и около 30 души негови студенти, на които той преподава общоразговорен чешки език и заедно с които успява да намери българските (не книжовни) еквиваленти на чешките не книжовни думи – първо по рода си издание не само в България.

И нека добавим в заключение – софийската бохемистика допринесе и за създаването на пловдивската и бляговградската, както чрез прякото участие на своите преподаватели, така и чрез своите възпитаници, които сега са в центъра на извънсофийската бохемистика. Но не бива да пропускаме факта, че обогатяването е взаимно. Най-добро свидетелство за това са срещите на студентите-бохемисти, които се организират от преди 8 години по инициатива на колегите от Бляговград. Инициативата бе подета с благодарност от всички, а свидетелство за нейния положителен ефект е брой 1–2 за 2010 г. на сп. „Хомо бохемикус“, в който са публикувани студентските работи от третата (засега последна) проведена среща – в София през 2010 г. През настоящата година предстои нова – отново в Бляговград. Очакваме я с нетърпение.

Трудно е накратко да се изброи всичко интересно, което се е случило и продължава да се случва в рамките на софийската бохемистика. Достатъчно е да кажем, че нейната активност не престава – като се започне със студентите от първия випуск, които и до ден днешен, на своята вече не твърде малка възраст, не престават да се интересуват, да търсят творческа и преводаческа изява, да творят в специалността, която ги е завладяла преди толкова години. За интересующите се можем да посочим интернет адреса на Бохемия клуб, където могат да открият още информация за това какво правят бохемистите в София: <http://www.bohemiaklub.org> ■

доц. Янко Бъчваров (вляво)

Литературоведска катедра

Коледа '2009